

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНОГО ТАБОРУ ПОЛІТИЧНИХ СИЛ В ПРОЦЕСІ ВІДРОДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОСТІ ПОЛЬЩІ

У статті досліджено процес формування національно-демократичного табору політичних сил в процесі відродження державності Польщі. Визначено, що становлення польської політичної системи пов'язане зі значною кількістю політичних організацій, що впливало на створення всього державного апарату Другої Речі Посполитої. Важливим явищем стало, з одного боку, об'єднання споріднених ідейних течій, а з іншого – поляризація правих і лівих суспільно-політичних сил. Висвітлено процес об'єднання правих політичних сил та створення Народно-національного союзу як об'єданого табору ендеції. Основою політичної програми ННС було завоювання незалежності, відбудова Другої Речі Посполитої, обмеження та асиміляція непольських народів. З'ясовано, що націоналізм у зовнішній і внутрішній політиці та збереження польського характеру держави стало головним принципом парламентської діяльності ННС, що, в свою чергу, відітало від організації політичні сили національних меншин Польщі. Розгляд діяльності ННС свідчить, що основна увага відводилась роботі парламентського представництва, а саме, депутатам Сейму та політичним діячам місцевого рівня. Але розбіжності між партіями, що входили до ННС призвели до швидкого розколу та виходу значної кількості депутатів із об'єднання. ННС втратив позицію найбільшої фракції Законодавчого Сейму.

Ключові слова: Друга Річ Посполита; національно-демократичні сили; політичні партії; політична система; польський націоналізм; народно-національний союз; відродження Польщі.

Розбудова сучасного українського суспільства та значні демократичні зміни що відбулися останніми роками, призводять до переосмислення окремих проблем історичної науки. З'явилася можливість неупередженого висвітлення тих питань, які раніше досліджувались однобічно. До таких, певним чином належить становлення та функціонування парламентської демократії Другої Речі Посполитої. У сучасних дослідженнях українських учених простежено прагнення всебічно та неупереджено висвітлити політичну історію Другої Речі Посполитої. Українська полоністика представлена ґрунтовною працею Л. Зашкільняка і М. Крикуна [1]. У ній автори на основі нових джерел, здобутків історіографії та новітніх методологічних підходів розкрили різноманітні суспільні прояви життя поляків у різні історичні епохи, зокрема і у міжвоєнний період, а також охарактеризували становлення різних суспільно-політичних сил доби становлення державності.

Необхідно виокремити працю тернопільської дослідниці Л. Алексієвець [2], оскільки в ній міститься ґрунтовний аналіз створення та функціонування польської політичної системи в 1918–1926 рр. Дослідження львівської полоністки З. Баран [3] стосується відродження і становлення Польської держави 1918–1921 рр. Серед найновіших досліджень польської проблематики в українській історіографії є роботи В. Калінчик [4]. Предметом дослідження авторки є конституційний процес та специфіка політичного життя Польщі у 1919–1921 рр. Польська історіографія представлена значною кількістю робіт. Перші праці про становлення та розвиток національно – демократичних сил у суспільно-політичному житті відродженої Польщі зробили тогочасні політичні діячі та безпосередні учасники, а саме, С. Козіцький [5; 6], С. Грабський [7] та З. Мілковський [8], А. Белчіковська [9] та Р. Дмовський [10]. Сучасні історики Польщі не ідеалізують

політичний розвиток держави, намагаються об'єктивно його оцінювати, аналізувати всю суперечливість зовнішньополітичної діяльності уряду в складних міжнародних відносинах міжвоєнної Європи. Зокрема, багато аспекним аналізом суспільно-політичного розвитку Польщі позначені праці Т. Лепковського і Т. Наленча [11]; В. Булгака [12] та М. Калаша [13]. Загалом польська історіографія представлена значною кількістю досліджень. Їй належить вагоме місце в історіографічному доробку з означеної проблематики.

Мета статті: дослідити процес формування національно-демократичного табору політичних сил в процесі відродження державності Польщі. Для досягнення мети нами окреслено основні завдання:

- проаналізувати джерельну базу та історіографію по темі дослідження;
- охарактеризувати процес формування національно-демократичних сил;
- висвітлити напрями діяльності національних демократів в процесі становлення Польської держави.

Становлення і трансформація польської системи парламентаризму післявоєнної доби пов'язані з множинністю політичних партій, організацій, ідейних течій, яка природно впливала на функціонування всього державного апарату відновленої держави. Все це було результатом анексії в минулому польських земель. На територіях, що ввійшли до Другої Речі Посполитої у 1918 р., існували значні відмінності в соціальних структурах та політично-правовій системі. Об'єднання польського суспільства ускладнювалося наявністю іннаціональних територій, а також регіональною специфікою, що історично склалася. До того ж, у країні спостерігався розвиток сильних національних партій, котрі домагалися підвищення своєї ролі в управлінні країною і загалом у політичному житті. Деклароване рівне для всіх партій право участі у прийнятті рішень із питань державного значення часто порушували праві партії, насамперед ендеки, які прагнули фактичного усунення партій національних меншин від участі в суспільно-політичному житті країни. Це не могло не викликати недовіру і навіть ворожнечу нацменшин, зокрема українців і білорусів, до правого табору політичних сил.

Однією з важливих специфічних прикмет політичного життя на польських землях було

те, що в умовах позбавлення державності до 1918 р. сформувалися певні елементи власної партійно-політичної системи всупереч чужинній державній владі. Ця система згодом розвинулася й функціонувала в умовах незалежності країни. Міжвоєнне двадцятиліття в основному принесло, як уже було зазначено, множинність у сферу розвитку політичних партій. Порівняно з періодом до 1914 р., поширився вплив партій різноманітного типу й різної політичної орієнтації. Почали переважати партії з розбудованою організаційною структурою і масовим членством. Від моменту відродження Польщі виникли нові умови для діяльності партій та політичних течій, які у своїй основі сформувалися наприкінці XIX – на початку XX ст. Найпомітнішим явищем стало об'єднання після листопада 1918 р. споріднених ідейних течій, що були в окремих розділених територіях. Згодом відбувалася подальша поляризація у межах партій та політичних блоків в умовах пристосування до парламентської системи демократії. Розбудована ще до 1918 р. партійно-політична система, її основні елементи зазнали глибоких модифікацій у відновленій Польщі, разом із перебудовою та формуванням нового суспільного-економічного і політичного устрою. У нових історичних умовах відбувалася поляризація суспільно-політичних сил навколо правого сектору партійної системи Польщі та лівої частини польського політичного простору, які відігравали значну роль в історії Другої Речі Посполитої. Роль партій, що представляли інші політичні напрями, була значно меншою в суспільних подіях. У цей період ключову роль у суспільно-політичному житті Польщі відігравали два політичні угруповання – табір національно-демократичних сил і так званої незалежної лівиці.

У перші роки незалежності вирішальну роль у суспільно-політичному житті відігравали партії та об'єднання, що володіли відповідним досвідом участі в політичному житті держав, до яких належали польські землі до листопада 1918 р., а також розгалуженою системою політичного, ідеологічного й організаційного впливу, кадрами і фінансами. Такого типу політичним об'єднанням була національна демократія, як основна політична сила заможних верств польського

суспільства до травня 1926 р. В історіографії утвердилася думка про національну демократію як політичний табір правого спектра партійної системи Польщі міжвоєнної доби, тобто сукупності кількох політичних організацій, пов'язаних не тільки спільністю ідеологічних установок, а й наявністю єдиного керівного, хоч і неформального центру [2, с. 179].

До правої частини польського політикуму, політичного стержня об'єднання табору ендеції належала політична організація – Народно-національний союз (ННС). Традиційно в радянській історіографії вказане утворення характеризувалося тенденційно та упереджено. Більшість дослідників вказували, що «з початку свого існування була найбільш реакційною, національно-контрреволюційною партією польської буржуазії», яка «раніше від інших буржуазних партій почала застосовувати фашистські методи», «поширено добивалася фашизації Польщі за зразком Італії» [14, с. 105]. Окрім Народно-національного союзу, основними суб'єктами в цьому політичному спектрі виступали Галицьке демократично-національне угруповання й Королівське демократично-національне об'єднання, а також Демократично-національне товариство на польських землях у складі Німеччини. У діяльності ННС спирався на ряд політичних організацій, які мали вплив на широкі соціальні верстви населення польського суспільства.

До 1918 р. на кожній із польських територій, що входили до складу інших держав, діяли формально самостійні організації національної демократії. У Галичині ендеки підпорядковували своїм осередкам численні культурно-освітні та громадські товариства. Зв'язок між ними і координацію їх діяльності здійснювала таємна Національна ліга.

Утворення загальнопольської організації ендеції розпочалося наприкінці 1918 р. Провідна роль у цьому належала ендекам із Галичини С. Грабському, С. Гломбінському, К. Верчаку та ін. Відомий діяч ендеції з колишнього королівства Польського С. Козицький пояснював це тим, що «вони мали навички і досвід парламентської боротьби, а також уміння організовувати громадську думку й впливати на неї» [5, с. 462]. Згодом С. Грабський писав про ННС як партію, котру

«я створив з колишньої національної демократії і ряду споріднених груп» [7, с. 23]. Приступаючи до створення загальнопольської організації, ендеки намагалися об'єднати всі політичні сили, з якими співпрацювали до 1918 р.

Зародком національної демократії була Польська ліга заснована ще у 1887 р. у Швейцарії З. Мілковський (псевдонім Теодор Томаш Єж) [8, с. 46]. Програма Ліги переукувалася з положеннями Польського демократичного товариства (1832–1862) і відстоювала необхідність «пристосування і зосередження всіх національних сил з метою повернення незалежності Польщі в межах перед поділом, на федеративній основі», формувала ідеї справедливого суспільного ладу й загальної освіти [6, с. 487–495]. З часом дедалі більшу роль у Лізі почали відігравати крайові осередки, відомі польські діячі Р. Дмовський, З. Баліцький, Я. Поплавський, які згодом утворили нову політичну організацію – Національну лігу, що відіграла значну роль в об'єднанні національно-демократичних сил усіх польських земель. У ній перебувало багато керівників правих політичних організацій.

Національна ліга (1893–1928) по-іншому сформулювала концептуальні засади прогресивних польських демократичних кіл на шляху до національної суверенності. Центральною фігурою Національної ліги був Р. Дмовський, який заклав основи польського націоналізму. Його політичним стрижнем була відбудова національної державності, солідарність усіх верств та підпорядкування соціальних інститутів національним. Ця ідеологія стверджувала вороже ставлення поляків до всіх національностей, які «перешкоджали» здобуттю незалежності, пропагувала цивілізаційну вищість поляків над іншими народами [1, с. 396]. Меті боротьби за незалежність мав служити організаційний рух, різного типу товариства, об'єднання, кооперативи і спілки.

Подальша програма еволюції національного табору була пов'язана з діяльністю в Галичині Демократично-національної партії, вплив якої поширювався на інші польські землі. У 1897 р. було видано програму, яка, зауважимо, постала в підросійській частині Польщі лише 1905 р., що представляла праг-

нення Національної ліги, а також мала свідчити про існування тут таємної національної партії. Автором був Я. Поплавський, разом із Р. Дмовським і З. Баліцьким, створили ідеологію тогочасного національного руху. Т. зв. жовтнева програма 1903 р., схоже, як попередня, служила пропагандистській і агітаційній меті Нацліги [2, с. 182]. Тези її затвердила спеціальна комісія, писав Р. Дмовський. 8–9 грудня 1905 р. відбувся II з'їзд партії у Львові, де було прийнято програму ННС у підавстрійських землях [15]. Додамо, що на території, яку свого часу анексувала Пруссія, ННС постала пізніше, в 1909 р., початково як Польське демократично-національне товариство, 1910 р. – Демократично-національне товариство. Національно-політична програма ендеків передбачала завдання завоювання незалежності й відбудову держави в кордонах колишньої Речі Посполитої з наступною асиміляцією непольських народів, «... здобуття в усіх трьох частинах позицій, які б забезпечували полякам найбільшу національну самостійність», а у внутрішній політиці щодо тих народів, які могли перешкодити розвиткові польської нації, програма зобов'язувала обмежувати їхні впливи, не зупиняючись перед «вигнанням їх із замешкалих теренів» і «зміцнення на цій території польської стихії та її цивілізаційної діяльності» [16, с. 59].

У 1903 р. Р. Дмовський у праці «Думки новочасного поляка» обґрунтував програму ННС, вважаючи, що національний інтерес в ієрархії людських цінностей має бути на першому місці. Так поступово викристалізувалася програма ендеції, впливи якої ширилися на всі польські землі. Однак, базою надалі залишалася королівство. Т. Лепковський з цього приводу писав: «На місце «м'якого» лібералізму надходив «твердий» націоналізм (національний інтерес і егоїзм). Гасло «незалежність» замінила формула про «національну експансію», що захищає польську традицію, культуру та «межі впливу» перед німецькою і єврейською загрозою» [11, с. 397].

У цьому контексті трансформація ендеції відбувалася згідно з прийняттям обов'язкової тези, викладеної у концепції Р. Дмовського, що визнавала політику й експансію Німеччини за найбільшу небезпеку для Польщі. В

зв'язку з цим Росія позиціонувалася як єдиноможливий реальний союзник у боротьбі з німецькою небезпекою [12]. На думку Р. Дмовського, поляки мали не боротися з Росією, а підтримувати її. Лояльність щодо Росії мала б у майбутньому призвести до надання польським землям автономії. Такі русофільські орієнтації у діяльності ендеків не принесли помітної користі, натомість спричинили кризу в національному таборі й два розколи – у 1908 і 1911 рр. Однак це не змінило політики Р. Дмовського, котрий став незаперечним лідером національно-демократичних сил.

Під час Першої світової війни члени Національної ліги також стояли на боці Росії, вважаючи, що її військова перемога сприятиме об'єднанню польських земель, а лояльність підданих приведе до подарованої автономії. Цієї концепції дотримувався також, нагадаємо, утворений в 1914 р. у Варшаві Польський національний комітет [17, с. 235]. У 1915 р. Комітет переніс місце свого перебування до Петербурга і залишався там до Лютневої революції 1917 р. Тоді «народовці» започаткували створення КНП з місцем перебування в Парижі й відкрито висунули гасло відбудови незалежної об'єднаної Польської держави. Як уже зазначалося, визнаний країнами Антанти, він почав відігравати роль польського національного представництва на міжнародній арені. Політичні та ідейні впливи ендеків як у світі, так у всіх трьох частинах польських земель неухильно зростали.

Події на завершальному етапі Першої світової війни та відродження Польської держави стали завершенням довготривалого процесу об'єднання всіх національно-демократичних сил у загальнопольську організацію. Діяльність ендеції щодо згуртування правих політичних сил у єдину організацію стимулювали також призначені на кінець січня 1919 р. вибори до Законодавчого сейму. У грудні 1918 р. виник Національний виборчий комітет демократичних партій, до якого увійшли представники національної демократії, Національного об'єднання, Християнської робітничої партії і Польської прогресивної партії. Парламентські вибори 26 січня 1919 р. принесли блокові 109 мандатів [2, с. 184]. Народно-національний союз

мав у сеймах 1919 р. та 1922 р. сильну депутатську фракцію, яка відстоювала позиції правих політичних сил.

У лютому 1919 р. було створено сеймовий Народно-національний союз на чолі з В. Корфанти. Серед заступників: С. Гломбінський, К. Ковалевський, Л. Скульський, Ю. Теодорович [18, S. 1]. Одночасно тривала підготовка до створення єдиної політичної партії. Помітну роль у цьому відіграв С. Грабський, котрий прибув наприкінці 1918 р. до Варшави з найширшими повноваженнями від КНП у Парижі. У травні 1919 р. відбувся I Всепольський з'їзд ННС, у якому взяли участь 3,5 тис. довірених осіб. З'їзд заявив про необхідність створення партії як масової опори сеймового Народно-національного союзу. Було ухвалено статут ННС і обрано Головний секретаріат, який відразу ж після з'їзду приступив за допомогою бюро і спеціальних інструкторів до організації місцевих осередків [2, с. 185].

Однак це об'єднання правих організацій було швидше формальним. Розбіжності між партіями, що увійшли до ННС, уже в липні 1919 р. призвели до першого розколу і виходу з нього групи депутатів сейму, які заснували Християнсько-національний робітничий клуб (згодом Християнсько-демократичну партію). Серед цих депутатів був і В. Корфанти. У серпні та вересні 1919 р. Народно-національний союз залишили два об'єднання – Національно-народне і Міщанське. ННС втратив позицію найбільшої за кількістю депутатів фракції Законодавчого сейму. Перетворення Народно-національного союзу на єдину партію правих сил мало для ендемії, на нашу думку, негативні наслідки. Справа у тому, що саме за допомогою організацій, що належали до ННС, вона сподівалася посилювати вплив на селянство, дрібних буржуа і робітників. Відзначимо, що, вийшовши зі ННС, ці організації зберігали ідейну близькість із ендецією, що створювало сприятливі умови для їх подальшої співпраці у сеймі. Саме ідейна спорідненість була основною причиною того, що, незважаючи на відносну невдачу первісного задуму, лідери «народової демократії» впродовж усього міжвоєнного періоду не припиняли спроб створення єдиної політичної організації.

Розколи у сеймовому клубі ННС майже не позначилися на стані його організаційної

мережі на місцях. Уже впродовж літа 1919 р. виникло кілька сотень первинних організацій. У жовтні 1919 р. у Варшаві відбувся II з'їзд ННС, у роботі якого взяли участь близько 5 тис. делегатів і довірених осіб [9, с. 213]. З'їзд схвалив діяльність парламентського клубу ННС, прийняв програму й організаційний план розвитку партії [11, с. 81–91]. Національно-політична програма ННС була обов'язковою впродовж майже всього подальшого періоду діяльності партії. Основу її становив націоналізм, принципи якого перекладали на всі головні установки Народно-національного союзу в галузі внутрішньої і зовнішньої політики. Програма вимагала усунення національних меншин із промисловості й торгівлі, культурної колонізації всіх їх, за винятком євреїв. Вимагаючи збереження польського характеру держави, програма обмежувала і громадянські права нацменшин, і їхній вплив на перебіг загальних справ. Основною рисою соціальної програми ННС було прийняття принципу солідарності, непорушності приватної власності, як основи її економічної частини. У справах культури, освіти і звичаїв переважали націоналістичні ідеї, підтримані культом традицій, відзначена привілейована роль католицького костюлу. Щодо моделі устрою Польської держави, то підтримувалася ідея парламентської республіки.

З Народно-національним союзом й усім національно-демократичним табором, що мав широкий вплив майже серед усіх суспільних верств, був пов'язаний ряд таких визначних польських політиків й організаторів національного життя, вчених і культурних діячів, як С. Грабський, В. Грабський, Я. Поплавський, В. Тромпчинський, В. Собеський, С. Козицький, М. Сейда, В. Корфанти та інші. Однак найвидатнішою постаттю серед них залишався, без сумніву, керівник та ідеолог національної демократії Р. Дмовський. Саме він проголошував необхідність національної експансії етнічно польській стихії з метою національного й державного відродження польського народу. Найвищою метою вважав навіть не державу, а творення нації як етнокультурної спільноти, покликаної здобути собі «місце під сонцем» у боротьбі з іншими великими і малими націями. «Національна політика у головних своїх засадах, –

писав Р. Дмовський, – має бути загальнопольською... Ми повинні мати на увазі різні, властиві місцевим умовам засоби дій, але це ні в чому не змінює головного принципу – кожний політичний крок поляка, незважаючи на те, де він зроблений і проти кого спрямований, повинен мати на увазі інтереси всієї нації... справжній патріотизм повинен мати на увазі не інтереси одного класу, а добро всієї нації» [2, с. 186]. З цією метою «народовці» намагалися сформувані в найширших колах польського населення глибокі патріотичні переконання, пробуджувати національну свідомість у справі розвитку національно-демократичного руху поляків, вважаючи, що національна самостійність є мірилом їх політичної і цивілізаторської цінності.

Політична й ідеологічна робота ННС, зокрема боротьба за голоси виборців, становив один із найважливіших напрямів у діяльності союзу, який стояв на позиціях визнання й підтримки системи парламентської демократії. Його інтересам і завданням підпорядковувалася організаційна структура. Вищим керівним органом Народно-національного союзу був Всепольський з'їзд. На III з'їзді ННС в 1921 р. у Ченстохові були присутніми близько 20 тис. осіб, на IV в 1924 р. – близько 5 тис. з провінції і 2 тис. делегатів та гостей із Варшави [2, с. 187].

На Всепольських з'їздах ННС (II та III) обирали Головну раду, яка формально була керівним органом партії між з'їздами. На пленарних засіданнях нею було обрано Головне правління, визначало програму дій ННС на найближчий період, тактику в парламенті, окреслювало питання про скликання чергового з'їзду партії тощо. Згідно з рішеннями II з'їзду ННС до Головної ради входили 100 членів, яких обирав з'їзд, усі депутати парламентського клубу, а також по одному представникові від повітових осередків. На III з'їзді ухвалили, що Головна рада складатиметься з

60 осіб, котрих обирав з'їзд, делегатів воєводських організацій (2–3 від організації) і третина від загальної кількості депутатів парламентської фракції. IV з'їзд знову змінив процедуру формування Головної ради, яку вже не обирали, а створювали з представників воєводських рад, головних редакторів провідних газет ННС, котрих запрошувало до складу ради Головне правління, $\frac{1}{5}$ депутатів парламентського клубу і президії Головного правління Народно-національного союзу. На з'їзді обирали президію ННС з 5 осіб [2, с. 187]. Було встановлено норми представництва: Варшавське воєводство – 6 делегатів, м. Варшава – 6, Лодзінське воєводство – 7, Келецьке – 7, Люблінське – 6, Білостоцьке – 5, Краківське – 5, м. Львів – 4, Львівське воєводство – 5, Станіславівське – 2, Тернопільське – 4, Віленське – 4, Новогрудське – 2, Поліське – 2, Волинське – 2. У такому вигляді Головна рада ННС проіснувала до 1925 р. – часу реорганізації власне Народно-національного союзу. Робочим органом Головної ради залишалася Головне правління, поточною організаційною і технічною діяльністю займався Головний секретаріат [2, с. 188].

Розгляд діяльності Народно-національного союзу свідчить, що ключове місце в партії належало парламентському представництву. Депутатами сейму і сенату були найвідоміші діячі різних рівнів – від загальнодержавного до місцевого. Вони мали широке представництво в керівних органах ННС. Доки парламентська діяльність залишалася основною для ендеції, саме парламентське представництво визначало головні напрями політичної активності всього національно-демократичного табору. Після 1924 р., коли лідер ендеків Р. Дмовський почав приділяти більше уваги позапарламентській діяльності, роль парламентського представництва у керівництві ННС дещо зменшилася.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Зашкільняк Л. Історія Польщі. Від найдавніших часів до наших днів / Леонід Зашкільняк, Микола Крикун. – Львів. – ЛНУ ім. Ів. Франка. – Львів, 2002. – 752 с.
2. Алексієвець Л. М. Польща: утвердження незалежної держави 1918–1926 / Леся Миколаївна Алексієвець. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2006. – 448 с.
3. Баран З. Відродження і становлення Польської держави 1918–1921 рр. [Текст лекцій] / Зінаїда Баран. – Львів : ЛДУ, 1995. – 52 с.

4. Калінчик В. Становлення політичної системи Другої Речі Посполитої / Вікторія Калінчик // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки / Вікторія Калінчик. – К., 2005. – Вип. 14. – С. 255–279.
5. Kozicki S. Pół wieku polityki narodowo-państwowej / Stanislaw Kozicki. – Warszawa, 1962. – S. 462.
6. Kozicki S. Historia Ligi Narodowej. Okres 1887–1907 / Stanislaw Kozicki. – Londyn, 1964. – S. 487–495.
7. Grabski S. Na nowej drodze dziejowej / Stanislaw Grabski. – Warszawa, 1946. – S. 23.
8. Miłkowski Z. Rzecz o obronie czynnej i o skarbie narodowym / Zuzumt Miłkowski. – Paryż, 1887.
9. Belcikowska A. Stronnictwa i Związki Polityczne w Polsce / Alicja Belcikowska. – Warszawa, 1925. – 1086 s.
10. Dmowski R. Pisma/ Roman Dmowski. – Częstochowa, 1938. – Т. III. – S. 247–276.
11. Łepkowski T., Nałęcz T. Naród bez państwa/ Tadeusz Łepkowski, Tomasz Nałęcz // Polska. Losy państwa i narodu. Do 1939 roku. – Warszawa : Wydawnictwo ISKRY, 2003. – S. 247–414.
12. Bułhak W. Dmowski – Rosja a kwestia polska. U źródeł orientacji rosyjskiej obozu narodowego 1886–1908/ Władysław Bułhak. – Warszawa : Instytut Historii PAN, Wydawnictwo Neriton, 2000. – 226 s.
13. Kallas M. Historia ustroju Polski X–XX w / Marian Kallas. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 1997. – 564 s.
14. Волковыский С. Национальная демократия / Сергей Волковыский // Политические партии в Польше, Западной Белоруссии и Западной Украине. – Минск : Изд-во Белорусской Академии наук, 1935. – 335 с.
15. Центральний державний історичний архів України у м. Львові (ЦДІА України у м. Львові). Ф. 171. Окружне земельне управління м. Львів. Оп. 1. – Спр. 211. Розпорядження Головного земельного управління про порядок повернення землі населенню яке повернулося з Росії. – 32 арк.
16. Program Stronnictwa Demokratyczno-Narodowego w zaborze rosyjskim. – Kraków, 1903.
17. Nr 81. 1914 listopad 25, Warszawa. – Odezwa Komitetu Narodowego Polskiego // Powstanie II Rzeczypospolitej... – S. 235–237.
18. Zestawienie Posłów do Sejmu według przynależności partyjnej. – Sejm Ustawodawczy. Lista posłów do Sejmu Ustawodawczego Rzeczypospolitej Polskiej dn. 12 kwietnia 1919 r.

Боечко В. Ф., ЧНУ ім. Б. Хмельницького, г. Черкаси, Україна

ФОРМИРОВАНИЕ НАЦИОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧЕСКОГО ЛАГЕРЯ ПОЛИТИЧЕСКИХ СИЛ В ПРОЦЕССЕ ВОЗРОЖДЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОСТИ ПОЛЬШИ

В статье исследовано процесс формирования национально-демократического лагеря политических сил в процессе возрождения государственности Польши. Определено, что становление польской политической системы связано с значительным количеством политических организаций, что влияло на создание всего государственного аппарата Второй Речи Посполитой. Важным явлением стало, с одной стороны, объединение близких по идеологии идейных течений, а с другой – поляризация правых и левых общественно-политических сил. Раскрыт процесс объединения правых политических сил и создание Народно-национального союза как объединённого лагеря ендеков. Основой политической программы ННС было завоевание независимости, отстройка Второй Речи Посполитой, ограничение и ассимиляция непольских народов. Выяснено, что национализм во внешней и внутренней политике и сохранение польского характера государства стали главным принципом парламентской деятельности ННС, что, в свою очередь, оттолкнуло от организации политические силы национальных меньшинств Польши. Рассмотрение деятельности ННС свидетельствует, что основное внимание уделялось работе парламентского представительства, а именно: депутатам Сейма и политическим деятелям местного уровня. Но разногласия между партиями, которые входили в ННС привели к быстрому расколу и выходу значительного количества депутатов из объединения. ННС утратил позиции наибольшей фракции Законодательного Сейма.

Ключевые слова: Вторая Речь Посполитая; национально-демократические силы; политические партии; политическая система; польский национализм; народно-национальный союз; возрождение Польши.

Boiechko V. Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University, Cherkasy, Ukraine

THE FORMATION OF THE NATIONAL-DEMOCRATIC ENCAMPMENT OF POLITICAL FORCES IN THE PROCESS OF REVIVAL OF POLISH STATEHOOD

The article deals with the process of the formation of the nationally democratic unification of political forces in the process of revival of Polish statehood. It is found out that the incipience and transformation of the Polish parliamentary system after the First World War were connected with a great number of political parties and organizations which influenced much on the functioning of state apparatus of the revived Poland lands as a whole. Such development of Poland is a result of annexation of Polish lands which took place in the past. The territories that had become the part of the Second Rich Pospolyta differed much in social structures and politically legal system. The unification of the Polish society was complicated by the availability of multi-ethnic territories and regional specifications which were historically formed.

It is determined that during the first years of independence certain parties and unifications that had the experience of participation in the political life of states played the key role in the socially political life. Polish lands became the integral part of these states. The most important phenomenon in the history of the Polish state became on the one hand the unification of the related ideological courses and on the other hand the polarization of the right and left socially political forces. The national democracy as the basic political force of wealthy people had become the political reunification of such type. The author of the article revealed the process of unification of the right political forces on the basis of nationalist ideas. The National League headed by R. Dmovskiy and Yan Poplavskiy played a significant role in this process.

The revival of the Polish state became the completion of the continuous process of unification of nationally democratic forces into united organization. People's National Union became such an organization. The conquest of the independence, the building of the state, limitation and assimilation of the non-Polish population were the basis of the political program of this Union. It is determined that the nationalism in internal and external policy and preservation of the Polish character of the state had become the main principle of the People's National Union activity. It was the main reason why political forces of national minorities were pushed away from People's National Union. When the author of the article deals with the People's National Union activity he concludes that much attention has been paid to the functioning of the parliamentary representation, namely to the deputies of the Polish Sejm, Senate and statesmen of the local level. But differences between parties that were the members of the People's National Union had led to the quick disunity and outgoing of a great number of deputies from this unification. People's National Union had lost the position of the largest faction of the Legal Sejm.

Key words: *The Second Rich Pospolyta; nationally democratic forces; political forces; political system; Polish nationalism; People's National Union; the revival of Poland.*

Рецензенти: *д-р. іст. наук, професор Сінкевич Є. Г.
д-р. іст. наук, професор Срогош Тадеуш.*

© Бойченко В. Ф., 2016

Дата надходження статті до редколегії 02.02.2016